

# Besnijdeniszaken voor de Nederlandse rechter

Susan Rutten\*

## 1 Inleiding

In deze bijdrage zal worden stilgestaan bij de vraag tot welke juridische kwesties besnijdenissen in Nederland aanleiding kunnen geven. Dat gebeurt door een overzicht te geven van de rechtszaken die in Nederland hebben gespeeld en die tot gepubliceerde rechterlijke uitspraken hebben geleid. Het gaat hierbij zowel om de besnijdenis van jongetjes als de besnijdenis van meisjes. Hoewel het niet om grote aantallen gaat, geven de zaken wel een goed beeld van de wijze waarop rechters in Nederland de besnijdenis waarderen.

De rechtspraak speelt zich af op drie rechtsgebieden: het familierecht, het strafrecht, inclusief het tuchtrecht, en het asielrecht.

In het familierecht gaat het om heel uiteenlopende zaken, zij het dat een meningsverschil tussen de ouders of verzorgers over het al dan niet laten besnijden van het kind vaak het centrale issue is.

In het straf- en tuchtrecht gaat het om situaties waarin de uitvoerder van de besnijdenis wordt aangesproken op zijn gedrag.

In het asielrecht gaat het om gevallen waarin een vrees voor besnijdenis in het land van herkomst wordt aangevoerd als asielmotief dan wel als motief om niet te kunnen worden teruggestuurd.

## 2 Familierecht

Moslims beschouwen de besnijdenis van hun zoontjes doorgaans als een religieuze plicht.<sup>1</sup> Ook in Nederland vinden jongensbesnijdenissen veelvuldig plaats. Als de ouders het hierover eens zijn, en het gebeurt door daartoe bevoegde medici, ontstaan juridisch doorgaans ook geen problemen. Dat wordt anders als de ouders het hierover niet met elkaar eens zijn. Dat komt nogal eens voor als de ouders niet het-

---

\* Susan Rutten is universitair docent internationaal privaatrecht en familierecht aan de Universiteit Maastricht.

1 Voor een uitvoerigere en dogmatische beschouwing over de vraag of besnijdenis verplicht is, zie de bijdrage van Nathal Dessing in deze bundel, en voorts: Sami Awad Aldeeb Abu-Sahlieh, *Religion et droit dans les pays arabes*, Presses Universitaires de Bordeaux Pessac 2008, p. 410 e.v.

zelfde geloof aanhangen, en het wordt dan problematisch na een scheiding als de kinderen bij slechts een van de ouders opgroeien.

## 2.1 Onenigheid over de besnijdenis tussen ouders of verzorgers in het kader van de opvoeding

In de eerste te bespreken zaken leggen ouders of verzorgers die van mening verschillen over de besnijdenis van hun zoon of dochter dit geschil voor aan de rechter. De beslissing over het laten besnijden van kinderen behoort tot de opvoedingstaak en is daarmee juridisch gekoppeld aan het bezitten van ouderlijk gezag.

Een voorbeeld laat zien waartoe dit kan leiden. Een niet-islamitische man is gehuwd geweest met een islamitische vrouw. Uit het huwelijk waren twee jongetjes geboren. De ouders gingen scheiden en, zoals dat in die tijd nog gebruikelijk was, aan de moeder werd het eenhoofdige gezag toegewezen. De moeder wilde de kinderen laten besnijden. De vader was hier echter op tegen en vorderde bij de rechter een verbod hiertoe. Hij moest echter bakzeil halen omdat de moeder de enige was die gezag over de kinderen uitoefende. De rol van de vader als toezienend voogd was beperkt tot het opkomen voor de financiële belangen van de kinderen dan wel, volgens het sinds 1995 geldende recht, tot een recht op consultatie en informatie.<sup>2</sup>

Iets minder streng hierin leek de rechtbank Groningen in het volgende geval. Een hindoe-man heeft een niet-huwelijkse relatie gehad met een islamitische vrouw. Uit deze relatie is een jongetje geboren. De vader had het kind niet erkend en had ook geen ouderlijk gezag over het kind. De moeder, die het kind opvoedde, wilde het kind laten besnijden. De vader wilde dit niet omdat naar hindoeïstisch gebruik een jongen pas op latere leeftijd behoort te worden besneden. De vader probeerde bij de rechter te voorkomen dat de moeder het kind nu al zou laten besnijden. Hij had in zoverre succes dat de rechtbank besliste tot een tijdelijk besnijdenisverbod van twee jaar, de man daarmee in de gelegenheid stellend om een juridische band met het kind te vestigen.<sup>3</sup> Later is gebleken dat de man hiervan geen werk meer heeft gemaakt. De besnijdenis zal dus wellicht spoedig na het verstrijken van de twee jaar hebben plaatsgevonden.

Dan is er nog de katholieke moeder wier kind onder toezicht was gesteld en in een pleeggezin was geplaatst. De moeder wilde het kind laten besnijden, naar zij zei om hygiënische redenen, maar mogelijk ook dat zij het kind de culturele opvoedingswaarden van de hindoeïstische vader wilde meegeven. De gezinsvoogd en pleegouders waren daarop tegen. Hoewel de moeder juridisch het gezag nog uitoefende, werd haar verzoek door de Rechtbank Zutphen afgewezen.<sup>4</sup>

Tegenwoordig behouden beide ouders na een echtscheiding in de regel het gezamenlijk ouderlijk gezag. Dat betekent dat zij gezamenlijk over de besnijdenis beslissen. Zijn zij het hierover niet eens, dan kunnen zij hun geschil aan de rechter voorleggen

<sup>2</sup> Rb. Breda 9 juli 1996, NJ 1999, 38.

<sup>3</sup> Rb. Groningen 11 december 1996, KG 1997, 36.

<sup>4</sup> Rb. Zutphen 31 juli 2007, LJN BB0833.

(artikel 1:253a BW). Dat gebeurde in de zaak die in 2002 leidde tot een uitspraak van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch.<sup>5</sup> Het ging aldaar om een zoontje van een Marokkaanse moeder die gehuwd was geweest met een tot de Islam bekeerde Nederlandse man. Omdat de ouders het niet eens werden, verzocht de moeder de rechter te beslissen dat zij het vijfjarig zoontje mocht laten besnijden. In eerste aanleg werd dit verzoek door de rechtbank toegewezen. In hoger beroep werd het verzoek echter alsnog afgewezen. Toetsingscriterium was het belang van het kind. Het hof erkende weliswaar dat de besnijdenis van jongetjes van vijf jaar gebruikelijk is in de Islam, maar voegde daaraan toe dat de Islam de besnijdenis niet op die leeftijd verplicht. Het hof noemde vervolgens een samenstel van factoren die uiteindelijk tot een afwijzing van het verzoek van de vrouw leidden. Het hof overwoog dat de jongen als hij wat ouder was, zelf kon kiezen of hij wenste te worden besneden. Voorts achtte het hof van belang dat het ging om een onherstelbare fysieke ingreep waarvoor geen medische noodzaak bestond. Ten slotte werd ingegaan op de banden die de jongen met Nederland had: hij was in Nederland geboren, bezat de Nederlandse nationaliteit, was in de Nederlandse cultuur ingebed en ging naar een openbare school. Hoewel de moeder had aangevoerd dat op die openbare school toch voornamelijk Turkse besneden jongetjes zaten, vond het hof niet aangetoond dat het zoontje in kwestie bij het achterwege blijven van een besnijdenis in een sociaal isolement zou komen te verkeren. Het hof voerde dus allemaal omstandigheden op die ertoe moesten leiden dat de besnijdenis niet in het belang van het kind kon worden geacht. Of geboorte in Nederland en bezit van de Nederlandse nationaliteit daarvoor zo relevant zijn, kan men betwijfelen. Deze doen immers niet af aan het moslim zijn. Omstandigheden die voor het hof niet bepalend zijn geweest, worden in de overwegingen ook niet genoemd. Zo is bijvoorbeeld niet bepalend geweest dat het zoontje bij de moeder, de islamitische moeder woont, en dus opgroeit.

In een andere beslissing, waar het ook om een religieus ritueel ging, werd juist aan het gezinsverband waarbinnen het kind opgroeide grote betekenis gehecht.<sup>6</sup> Het ging in die laatste zaak om een islamitische vader (weliswaar niet praktiserend) die de rechter verzocht zijn katholieke ex-echtgenote te verbieden hun kind te laten dopen. De rechter hechtte veel waarde aan het gezin met de katholieke moeder waarin het kind opgroeide en overwoog dat het voor een kind van zijn leeftijd belangrijk was 'om niet het gevoel te hebben daarbuiten te vallen en dus deel te kunnen nemen aan de daarbij behorende activiteiten en festiviteiten. De doop maakt daarvan onderdeel uit.' Ook woog de rechter mee dat het kind, ondanks de doop, op latere leeftijd altijd nog voor een ander geloof kon kiezen. Een doop is met andere woorden minder onomkeerbaar dan een besnijdenis.

## 2.2 Vrees voor besnijdenis en het beperken van rechten van de andere ouder

In andere familierechtelijke zaken ging het om situaties waarin de ene ouder, doorgaans de moeder, aanvoerde te vrezen voor besnijdenis van de zoon of dochter ten einde de andere ouder, veelal dan dus de vader, bepaalde rechten te onthouden. In

<sup>5</sup> Gerechtshof 's-Hertogenbosch 26 november 2002, LjN AF2955.

<sup>6</sup> Voorzieningenrechter Rb. Middelburg 14 november 2006, LjN AZ8230.

een zaak die tot een uitspraak van de Hoge Raad heeft geleid, verzette een moeder zich tegen toewijzing van een door de vader verzochte omgangsregeling met (onder meer) het argument dat de moeder vreesde dat de vader het zoontje zou laten besnijden.<sup>7</sup> Recentelijk verzette een andere moeder zich voor de Rechtbank Haarlem tegen een verzoek van de vader tot afgifte van paspoorten aan de kinderen opdat hij met hen naar Egypte kon reizen. Ook hier voerde de moeder aan dat zij vreesde voor besnijdenis in Egypte, terwijl het in dit geval om een dochter ging.<sup>8</sup> Wegens gebrek aan nadere onderbouwing werd overigens aan dit verweer voorbijgegaan.

De vrees voor een besnijdenis van de dochter in Saoedi-Arabië werd ook ingeroepen door een moeder die haar kinderen onrechtmatig mee naar Nederland had genomen en vervolgens werd geconfronteerd met een verzoek van de vader tot teruggeleiding van de kinderen naar Saoedi-Arabië.<sup>9</sup> Met dit beroep wilde de moeder de teruggeleiding voorkomen. De moeder uitte ten aanzien van de besnijdenis twee punten van vrees: de eerste was dat zij vreesde voor besnijdenis van de jongste dochter; de oudste dochters waren immers ook al besneden. Ten tweede vreesde zij voor represailles van de vader omdat de oudste dochters minder ingrijpend waren besneden dan de vader had gewenst. Omdat de vader op de besnijdenis een andere visie had, werd nader bewijs hieromtrent gevraagd. De afloop van deze zaak is mij niet bekend.

Een moeder die haar kinderen onrechtmatig mee naar Nederland had genomen en vervolgens werd geconfronteerd met een verzoek van de vader tot teruggeleiding van de kinderen naar Frankrijk, beriep zich er onder meer op dat de vader het zoontje op ondeskundige wijze in Tunesië had laten besnijden. Het Gerechtshof 's-Gravenhage overwoog hieromtrent dat het feit dat het kind tengevolge van zijn besnijdenis, welke naar onweersproken was gesteld door een arts was uitgevoerd, een infectie had opgelopen, niet kon worden aangemerkt als een mishandeling door de vader. Een beroep op de weigeringsgrond van artikel 13 van het Haags Kinderontvoeringsverdrag faalde mitsdien.

### 2.3 Meisjesbesnijdenis en maatregelen van kinderbescherming

Van weer andere aard is de problematiek omtrent het ingrijpen in het gezag van de ouders om te voorkomen dat een dochter wordt besneden.

Wanneer er een vermoeden bestaat, bijvoorbeeld bij de huisarts of een leerkracht, dat een meisje zal worden besneden, kan direct worden ingegrepen bijvoorbeeld met een maatregel van kinderbescherming, teneinde de besnijdenis te voorkomen.<sup>10</sup> Uit onderzoek is gebleken dat er in de praktijk bij het Algemeen Meldpunt Kindermis-

<sup>7</sup> Hoge Raad 13 april 2001, LJN AB1068.

<sup>8</sup> Rb. Haarlem 20 juli 2009, LJN BJ3315.

<sup>9</sup> Rb. 's-Gravenhage 6 juli 2006, LJN AY7956.

<sup>10</sup> Aanpak huiselijk geweld, brief van de staatssecretaris van VWS en de minister voor Jeugd en Gezin van 6 februari 2009, Kamerstukken II 2008/09, 28 345, nr. 77; ook reeds brief van de minister, zie Kamerstukken II 2003/04, 29 200 XVI, nr. 231, p. 9. Op basis van een specifiek onderzoek in Nederland schat de Commissie Bestrijding vrouwelijke genitale verminking (cbvgv 2005) dat in Nederland jaarlijks ten minste vijftig meisjes worden besneden. Recenter cijfers zijn niet beschikbaar, aldus Emancipatiemonitor 2008, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau en Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag, februari 2009.

handeling (AMK) maar weinig melding wordt gemaakt van meisjesbesnijdenissen.<sup>11</sup> Voorts blijkt dat het moeilijk is om voldoende concrete aanwijzingen voor de besnijdenis boven water te krijgen, en dat de Raad voor de Kinderbescherming (dus) slechts sporadisch overweegt in te grijpen.<sup>12</sup> Specifieke rechtspraak hierover is mij niet bekend.

### 3 Strafrecht en tuchtrecht

In de aangetroffen straf- en tuchtzaken gaat het om situaties waarin de uitvoerder van een besnijdenis wordt aangesproken omdat hij niet de vereiste toestemming van de ouders had, hij tot de besnijdenis niet bevoegd was, of dat er bij de uitvoering iets mis is gegaan. De speurtocht binnen de gepubliceerde rechtspraak heeft twee tuchtzaken opgeleverd en twee strafzaken. In drie van de vier zaken ging het om de besnijdenis van een jongetje, en in één zaak om een meisjesbesnijdenis.

#### 3.1 Besnijdenis van jongetjes

In Nederland mogen jongensbesnijdenissen worden uitgevoerd, maar alleen door een arts. Er is een protocol met waarborgen waaraan artsen zich moeten houden.

Om te voorkomen dat de jongensbesnijdenis als ontuchtige handeling en dus strafbare handeling wordt aangemerkt, de uitvoerder betast immers de genitaliën van de jongen, is door de minister verklaard dat de rituele besnijdenis een uitzondering op de strafbaarheid vormt.<sup>13</sup>

In een zaak die werd voorgelegd aan het Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg in Amsterdam had een arts op verzoek van de vader een besnijdenis van diens zonen uitgevoerd. De man was alleen met de kinderen bij de arts gekomen. De kinderen droegen de achternaam van hun vader. Op de vraag waar moeder was, werd geantwoord dat zij moest werken en geen vrij kon krijgen. Daarop is de arts tot de besnijdenis overgegaan. De moeder, ex-partner van de man, was het met de ingreep echter niet eens en diende een klaagschrift in tegen de arts en verweet hem dat hij onderzoek naar het ouderlijk gezag had moeten doen en dat hij zonder haar toestemming de besnijdenis had uitgevoerd. Het tuchtcollege was inderdaad van mening dat de arts niet met de nodige zorg, en dus verwijtbaar, had gehandeld. Het overwoog dat van de hulpverlener extra zorgvuldigheid mag worden verwacht als een behandeling, zoals een besnijdenis, ingrijpend, onomkeerbaar, en medisch niet noodzakelijk is en gemakkelijk kan worden uitgesteld. De arts werkt in een be-

11 Rapport J. van Koert e.a., *Samen voor één doel: het voorkomen van besnijdenis van dat kleine meisje. Drie jaar pilots VGV (Vrouwelijke Genitale Verminking) en nu?*, B&A Consulting 2008.

12 A.E. van Burik, A.D. Gerritsen en C.P. Ramos, *Resultaten analyse meldingen VGV. Een onderzoek naar de kenmerken en de afhandeling van adviesvragen en meldingen vrouwelijke genitale verminking binnengekomen bij het AMK en de Raad voor de Kinderbescherming*, Woerden: Van Montfoort 2009.

13 Kamerstukken II 1988/89, 20 930, nr. 5, p. 4-5 (MvA).

snijdeniskliniek en behoort dan alert te zijn op het verkrijgen van de noodzakelijke toestemming. Het Tuchtcollege geeft de arts uiteindelijk een waarschuwing.<sup>14</sup>

In een tweede tuchtzaak had een uroloog zich bij de uitvoering van de besnijdenis van een jongetje laten bijstaan door een zeventigjarige (onervaren) huisarts die zich in de circumcisietechniek wilde bekwamen. Bij de besnijdenis van het tweeëneen-half jaar oude jongetje ging er wat mis. De ouders dienden een klacht in tegen de uroloog en deze werd een berisping opgelegd.<sup>15</sup>

Goed mis ging het ook in een situatie die uiteindelijk tot een strafrechtelijke veroordeling heeft geleid. Het ging om een man die werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van twaalf maanden wegens zware mishandeling omdat hij een klein jongetje op onjuiste wijze had besneden.<sup>16</sup> De in de uitspraak opgenomen beschrijving van de feitelijke omstandigheden van de man die de besnijdenis heeft verricht, is zodanig dat het bijna niet anders kan dan dat de daad desastreuze gevolgen zal hebben. Waar ging het om? Verdachte was een vijfenzeventigjarige man die, naar zijn zeggen, in het verre verleden vele besnijdenissen had uitgevoerd, en wel in het buitenland vóór zijn komst naar Nederland in 1966. Na 1966 had hij nog slechts een enkele besnijdenis uitgevoerd. Inmiddels was hij dus niet alleen vijfenzeventig jaar oud, maar ook suikerpatiënt, en had hij aan één oog staar terwijl in het andere oog een kunstlens was geplaatst. Bovendien had de man zelf ter zitting verklaard dat hij aanvankelijk had geweigerd de besnijdenis uit te voeren omdat hij bang was duizelig te worden, maar dat hij voor de druk van de familie was gezwicht. Uiteindelijk doet hij het dan dus toch, en wordt er bij de besnijdenis, die plaatsvindt met behulp van een scherp voorwerp, te veel huid van de penis van het kindje weggesneden en wordt een slagader geraakt. Als gevolg hiervan heeft het kind zwaar lichamelijk letsel (vermindering van buitenhuid, voorhuid, en/of eikel) opgelopen, waarvan hij zijn hele leven last zal ondervinden of kunnen ondervinden. Verdachte wordt veroordeeld ter zake van zware mishandeling. Hij was niet professioneel en had zich dienen te realiseren dat zijn vaardigheid tot het uitvoeren van een besnijdenis was afgenomen én dat hij in Nederland niet tot besnijdenis bevoegd was.

### 3.2 Besnijdenis van meisjes

Recentelijk is de eerste strafzaak geweest tegen een vader die ervan werd beschuldigd zijn dochter te hebben besneden.<sup>17</sup> In Nederland wordt aangenomen dat vrouwen- en meisjesbesnijdenis onacceptabel is. Wat de strafbaarheid van meisjesbesnijdenis betreft, geldt dat deze kan worden aangemerkt als mishandeling of zware

<sup>14</sup> Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg Amsterdam 29 mei 2007, *Medisch Contact* 5 oktober 2007, 62, nr. 40.

<sup>15</sup> Centraal Tuchtcollege 19 oktober 2004, *Medisch Contact* 2004, nr. 43.

<sup>16</sup> Rb. Utrecht 1 december 2005, LJN AU7293.

<sup>17</sup> Rb. Haarlem 11 september 2009, LJN BJ7447.

mishandeling.<sup>18</sup> De strafbepalingen die hierop betrekking hebben, te weten artikelen 300-304 Wetboek van Strafrecht (Sr), zijn van toepassing steeds als het feit in Nederland is begaan (artikel 2 Sr). Een meisjesbesnijdenis wordt echter vaak in het buitenland uitgevoerd. Dat kan ook gebeuren met meisjes die in Nederland woonachtig zijn en met behulp van ouders die in Nederland woonachtig zijn. Voor zover de besnijdenis buiten Nederland plaatsvindt, is deze alleen strafbaar als degene die zich aan de besnijdenis schuldig heeft gemaakt de Nederlandse nationaliteit bezit (artikel 5 aanhef lid 1, onder 3, Sr) of als hij na het begaan van het feit de Nederlandse nationaliteit verwerft (artikel 5 lid 2 Sr). Heel expliciet wordt in artikel 5 Sr strafbaar gesteld de Nederlander die zich buiten Nederland schuldig maakt aan een der misdrijven omschreven in de artikelen 300 tot en met 303 (de bepalingen over mishandeling), voor zover het feit oplevert genitale verminking van een persoon van het vrouwelijke geslacht die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt. Ook de ouders zijn, als zij het feit niet zelf hebben gepleegd maar wel hebben uitgelokt, het feit medeplegen of hieraan medeplchtig zijn, strafbaar (artikelen 47 en 48 Sr).

Enkele jaren geleden is het vereiste van dubbele strafbaarstelling, dat wil zeggen dat Nederlanders die in het buitenland een strafbaar feit pleegden, hiervoor in Nederland alleen konden worden vervolgd als het feit ook strafbaar was gesteld in het land waar het werd gepleegd, voor de meisjesbesnijdenis komen te vervallen. Vervolgving kan nu dus ook plaatsvinden als de besnijdenis wordt uitgevoerd in een land waar dit geoorloofd is.

In het beleid wordt heel veel nadruk gelegd op het voorkomen en signaleren van meisjesbesnijdenis.

In de zaak waarover de Rechtbank Haarlem zich in september 2009 heeft uitgesproken, ging het om een man, geboren in Marokko, die werd beschuldigd van genitale verminking van zijn eigen dochter. Het dochttertje, wier geboortedatum in de gepubliceerde uitspraak is weggelaten maar die tijdens de verhoren nog heel jong moet zijn geweest, had verschillende verklaringen afgelegd, zowel tegenover haar pleegmoeder als tegenover de politie, als in een speciaal voor kinderen bestemde verhoorstudio. In haar verklaringen heeft zij het over knippen door haar vader in en bij haar plasser met een hele grote schaar. De rechtbank komt uiteindelijk niet tot een bewezenverklaring. Het geheel der feiten en omstandigheden laat te veel twijfel bestaan, waarbij onder meer van invloed is geweest dat de datum waarop de verminking had plaatsgevonden zelfs niet bij benadering kon worden vastgesteld.

Deze uitspraak laat zien hoe moeilijk het kan zijn om tot een bewezenverklaring en dus tot een veroordeling te komen, zelfs als duidelijk is dat een meisje besneden is.

#### 4 Asielrecht

In de derde categorie gevallen, die zich afspeelt op het gebied van het asielrecht, domineert de meisjesbesnijdenis.

---

<sup>18</sup> *Vrouwelijke genitale verminking in juridisch perspectief. (Rechtsvergelijkend) onderzoek naar de juridische mogelijkheden ter voorkoming en bestrijding van vrouwelijke genitale verminking*, Utrecht: Willem Pompe Instituut 2005.



Er is veel asielrechtspraak waarin een beroep wordt gedaan op de vrees dat bij terugkeer de dochters worden besneden. Landen die hierin voorbij komen, en alwaar meisjes- en vrouwenbesnijdenis plaatsvindt, zijn onder meer: Burkina Faso, Egypte, Eritrea, Ethiopië, Ghana, Guinee, Ivoorkust, Kameroen, Kenia, Kongo, Liberia, Marokko, Nigeria, Sierra Leone, Somalië, Soedan, en Togo.<sup>19</sup>

Artikel 29 van de Vreemdelingenwet (Vw) bevat een opsomming van een drietal gronden waarop een verblijfsvergunning asiel kan worden verleend.

#### 4.1 De a-grond

De eerste grond, de zogenoemde a-grond, is dat iemand verdragsvluchteling is (artikel 29 lid 1 aanhef, onder a). In 2001 heeft de minister van Justitie verklaard dat de Nederlandse regering onder omstandigheden het lopen van aantoonbaar risico om besneden te zullen worden, als gegronde vrees voor vervolging in de zin van het Vluchtelingenverdrag beschouwt.<sup>20</sup>

In de rechtspraktijk blijkt deze grond bij een vrees voor besnijdenis weinig betekenis te hebben. De tweede grond, de b-grond, is voor vluchtelingen die vrezen voor besnijdenis van veel meer belang.

#### 4.2 De b-grond

Volgens de b-grond (artikel 29 lid 1 aanhef, onder b Vw) kan een verblijfsvergunning asiel worden verleend aan de vreemdeling die aannemelijk heeft gemaakt dat hij gegronde vrees heeft om aan te nemen dat hij bij uitzetting een reëel risico loopt om te worden onderworpen aan foltering, aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de maatstaf van artikel 3 EVRM.<sup>21</sup>

De Nederlandse overheid merkt meisjesbesnijdenis aan als genitale verminking en beschouwt deze als een zeer ernstige schending van de integriteit van het menselijk lichaam,<sup>22</sup> als een vorm van vrouwenonderdrukking<sup>23</sup> en als een ernstige vorm van kindermishandeling.<sup>24</sup> Zij levert een schending op van mensenrechten van vrouwen en meisjes.

De meisjesbesnijdenis kan grond vormen voor toelating op grond van artikel 29 lid 1, onder b Vw als aan drie voorwaarden is voldaan, te weten: (1) er bestaat een reëel risico van genitale verminking; (2) de autoriteiten van het land van herkomst kunnen of willen geen bescherming bieden aan personen die zich verzetten tegen

19 Volgens CBS-cijfers (1 januari 2003) vindt vrouwenbesnijdenis voorts in de volgende landen plaats: Oeganda, Senegal, en Tanzania. Landen waarin 90 procent of meer van de vrouwen is besneden zijn: Egypte (95 procent), Ethiopië (95 procent), Guinee (90 procent), Nigeria (90 procent), Sierra Leone (90 procent), Somalië (98 procent), en Soedan (90 procent). 50 procent of meer in: Kenia (50 procent), en Liberia (50 procent).

20 Brief van de minister van 6 juli 2001, *Kamerstukken II 2000/01*, 27 400 VI, nr. 83, p. 7.

21 Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, *Kamerstukken II 2005/06*, 22 894, nr. 68, p. 1.

22 Vreemdelingenrecht 2000 (C) 2.3.2: genitale verminking.

23 Regeringsstandpunt 16 maart 1993, kenmerk GGB/HIZ/931029.

24 Kabinetstandpunt 26 augustus 2005, *Kamerstukken II 2005/06*, 22 894/29 800 XVI, nr. 66.



een dreigende genitale verminking; (3) er wordt geen vestigingsalternatief in het land van herkomst aanwezig geacht.

Vooreen aantal landen is omtrent deze voorwaarden specifiek beleid geformuleerd. Dit beleid is neergelegd in Besluiten tot wijziging van de Vreemdelingencirculaire (WBV's). Landen waarvoor dit geldt zijn: Liberia, Sierra Leone, Somalië, Eritrea, Soedan en Ethiopië. In deze WBV's is bijvoorbeeld informatie opgenomen over de vraag of de meisjesbesnijdenis in het desbetreffende land veelvuldig voorkomt, in welke regio's of bij welke bevolkingsgroepen het voorkomt, of je eraan kunt ontkomen, of je de bescherming van de autoriteiten kunt krijgen, en, als dat niet het geval is, dat dit dan in Nederland verder ook niet hoeft te worden aangetoond.

In het algemeen zijn de eisen die in het kader van de b-grond aan de asielzoeker worden gesteld, nog steeds hoog. Hoewel de individuele beoordeling voorop staat, kan uit de rechtspraak een aantal gezichtspunten worden afgeleid. Zo betekent het feit dat meisjesbesnijdenis in het desbetreffende land is verboden of zelfs strafbaar is gesteld, of dat de autoriteiten initiatieven hebben ondernomen om genitale verminking tegen te gaan dan wel daadwerkelijk tot vervolging van de daders overgaan, nog niet dat er geen gegronde vrees voor besnijdenis kan bestaan of dat hiertegen door de autoriteiten bescherming wordt geboden.<sup>25</sup> Cijfers die de omvang van meisjesbesnijdenis aantonen, kunnen namelijk deze argumenten volledig ontkrachten.<sup>26</sup> Opmerkelijk is dat een beroep op vrees voor besnijdenis van dochters in het land van herkomst in de rechtspraak van de laatste jaren veel vaker tot succes heeft geleid dan in de beginjaren van deze eeuw.

Niet uitgesloten is dat onder omstandigheden ook de vrees voor jongensbesnijdenis met succes als asielmotief kan worden aangevoerd. Deze mogelijkheid wordt opengelaten door de Raad van State in een uitspraak van 2007.

In deze zaak stelde een moeder dat zij vreesde dat bij terugkeer van haar zonen naar Sierra Leone, de kinderen een reëel risico liepen te zullen worden besneden. De Raad van State had hieromtrent geoordeeld dat de rechtbank ten onrechte niet had gemotiveerd waarom deze besnijdenis niet kon worden gezien als een ernstige vorm van mishandeling of aantasting van het menselijk lichaam. De moeder voerde aan dat een besnijdenis tegen de wil van de zonen en de ouders wel degelijk een aantasting van hun lichamelijke integriteit opleverde. Omdat de Raad van State oordeelde dat de vrees voor de besnijdenis niet aannemelijk was gemaakt, werd aan een inhoudelijke beoordeling omtrent artikel 3 EVRM niet meer toegekomen.<sup>27</sup>

Dat was wel het geval in een zaak die werd beslist door de Rechtbank 's-Gravenhage.<sup>28</sup> In deze zaak vond de rechtbank het relaas van betrokkene die vreesde in Oeganda gedwongen te zullen worden onderworpen aan een rituele besnijdenis die zou plaatsvinden onder gewelddadige en onhygiënische omstandigheden, geloof-

25 Rb. 's-Gravenhage 18 februari 2009, LJN BH5433; Rb. 's-Gravenhage 16 augustus 2002, LJN AF2634.

26 Rb. 's-Gravenhage, zittingsplaats Haarlem, 9 juli 2009, LJN BJ2325; Rb. 's-Gravenhage 4 april 2008, LJN BD0991; Rb. 's-Gravenhage 1 april 2008, LJN BC9095.

27 Raad van State 23 mei 2007, LJN BA6061.

28 Rb. 's-Gravenhage 9 december 2008, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2009, nr. 105.

waardig. De rechtbank merkte deze behandeling aan als een onmenselijke behandeling in de zin van artikel 29 lid 1, onder b Vw.

### 4.3 De c-grond

De derde en laatste grond van artikel 29 is de c-grond (artikel 29 lid 1 aanhef, onder c Vw). Volgens deze bepaling kan een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd worden verleend op grond van klemmende redenen van humanitaire aard die verband houden met de reden van vertrek van de vreemdeling uit het land van herkomst, waarbij in redelijkheid niet kan worden verlangd dat hij terugkeert naar het land van herkomst. Onder deze grond is ook het traumatabeleid te vatten. Over deze grond is in verband met de onderhavige besnijdenisproblematiek weinig rechtspraak. Een heel enkele keer werd een reeds plaatsgevonden besnijdenis aangevoerd als oorzaak voor de aanwezigheid van een trauma en een beroep op het traumatabeleid. Omdat in deze zaak het beroep hierop procedureel te laat was gedaan, werd hieraan uiteindelijk voorbijgegaan.<sup>29</sup>

## 5 Conclusie

Het aantal bekende zaken voor de Nederlandse rechter waarin besnijdenis een issue was, is niet bijzonder groot. Wel zijn de zaken van uiteenlopende aard. Als het gaat om de vraag hoe de besnijdenis wordt gewaardeerd, is een groot verschil waarneembaar tussen gevallen van meisjesbesnijdenis en gevallen van jongensbesnijdenis. Ten aanzien van de meisjesbesnijdenis wordt de rechter overigens sterk gedirigeerd door de wetgever en het overheidsstandpunt.

### 5.1 Jongensbesnijdenis

Jongensbesnijdenis wordt niet, en zeker niet categorisch afgewezen. Er vinden in Nederland veelvuldig jongensbesnijdenissen plaats zonder dat dit tot enig juridisch geschil leidt. Globaal bezien, en de verdeling in rechtsgebieden loslatend, zijn het twee thema's waarover de rechters zich hebben moeten buigen: ten eerste hoe de jongensbesnijdenis moet worden gezien in relatie tot het belang van het kind, en ten tweede welke eisen aan de behandeling moeten worden gesteld.

#### *Belang van het kind*

Als het in een concreet geval gaat om de vraag of een jongetje wel of niet mag worden besneden, is het belang van het kind leidraad. In een geschil situatie lijken rechters niet snel aan te nemen dat een besnijdenis in het belang van het kind is. Daarbij wordt een aantal min of meer fundamentele argumenten aangevoerd. De eerste daarvan is dat de besnijdenis enige aantasting vormt op de lichamelijke integriteit, een recht waarvan de bescherming in mensenrechten wordt gewaarborgd. Daarbij komt dat de besnijdenis onherroepelijk en onomkeerbaar is. Ten slotte vormt de be-

---

<sup>29</sup> Raad van State 16 juli 2002, LJN AE7609, waar een zeventienjarig meisje direct na de huwelijksluiting door haar echtgenoot tot de besnijdenis was gedwongen.

snijdenis een inbreuk op het zelfbeschikkingsrecht van het kind dat op latere leeftijd zelf de keuze zou moeten kunnen maken. Dit laatste argument roept de vraag op of een onvrijwillige besnijdenis in Nederland überhaupt toelaatbaar is, een vraag die de Raad van State in een asielzaak ook niet uit de weg wilde gaan.<sup>30</sup>

Naast deze fundamentele bezwaren moeten dan zwaarwegende omstandigheden bestaan om de besnijdenis toch toe te staan. Omstandigheden waarvan we gezien hebben dat ze in de overwegingen kunnen worden meegenomen, zijn de vraag of het kind in een sociaal isolement zou geraken als het niet zou worden besneden, de identiteitsvorming van het kind, het gezin waarbinnen het kind opgroeit, en het al dan niet door de religie verplichtende karakter van de besnijdenis.

Daar waar het echter gaat om de vraag of bepaalde rechten aan een van de ouders kunnen worden geweigerd (bijvoorbeeld omgangsrecht, reizen met het kind, of verplichte teruggeleiding), omdat de andere ouder vreest dat het kind zal worden besneden, moet worden beoordeeld of een besnijdenis daadwerkelijk een (ernstige) schending van de belangen van het kind oplevert. Allereerst blijkt dat rechters verlangen dat aannemelijk wordt gemaakt dat de vrees reëel is. Vervolgens blijkt niet dat zij de besnijdenis van een zoon aanmerken als een (ernstige) schending van diens belangen.

Met andere woorden: een besnijdenis levert enerzijds in het algemeen niet een ingrijpende schending op van het belang van het kind, maar wordt anderzijds ook niet steeds in diens belang geacht.

#### *Behandeling*

De behandeling van een besnijdenis moet worden uitgevoerd door iemand die hier toe bevoegd is en hiertoe bekwaam is, en dient met de nodige zorgvuldigheid te worden uitgevoerd. We hebben gezien dat, wanneer deze beginselen niet worden gerespecteerd, dit kan leiden tot strafzaken en tuchtrechtzaken.

Voor de behandeling behoeft geen medische indicatie te bestaan. De behandeling kan ook op religieuze gronden plaatsvinden, zonder dat het strafrecht in beeld komt. Omdat het gaat om minderjarige kinderen, dient de behandelaar zich er wel van te vergewissen dat hij de toestemming heeft verkregen van al diegenen die het gezag over het kind uitoefenen.

## **5.2 Meisjesbesnijdenis**

Nederlandse autoriteiten staan zonder meer afwijzend tegenover de meisjesbesnijdenis. De wetgever heeft de meisjesbesnijdenis als genitale verminking aangemerkt en strafbaar gesteld. Het is moeilijk een beeld te krijgen van de omvang waarin meisjesbesnijdenissen in Nederland plaatsvinden. Duidelijk is wel dat het slechts zelden tot een strafrechtelijke vervolging heeft geleid.

---

<sup>30</sup> Raad van State 23 mei 2007, LJN BA6061.

De Nederlandse overheid beschouwt meisjesbesnijdenis als ernstige inbreuk op de mensenrechten van het kind. Als en zolang dit zo is, is het ondenkbaar dat de meisjesbesnijdenis als cultureel gebruik in Nederland wordt geaccepteerd, ook niet wanneer het gaat om de lichtste vorm van de besnijdenis, en ook niet wanneer het meisje met de besnijdenis zou hebben ingestemd.

Ook als de meisjesbesnijdenis plaatsvindt in het buitenland binnen een cultuur waarin de meisjesbesnijdenis gebruikelijk is, is het Nederlandse standpunt dat sprake is van een mensenrechtenschending. Als gevolg hiervan vormt de vrees voor besnijdenis in het land van herkomst een gerechtvaardigd motief om een land te ontvluchten en een omstandigheid die eraan in de weg staat dat de betrokkene naar het land van herkomst kan worden teruggestuurd. De rechtspraak laat zien dat, als ook aan alle andere voorwaarden is voldaan, dit tot een verblijfsaanspraak in Nederland kan leiden.